

АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах наукового товариства "Афіна"
кафедри культурології

Випуск 10

Том I

ББК 71.0

А 43

УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології: У 2-х т. – Вип. 10 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. – 187 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. - кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю.Л. - доктор філософських наук, професор НАКККіМ (Київ)
Баканурський А.Г. - доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
Воробйов А.М. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Дем'янчук О.Н. - доктор педагогічних наук, професор Луцького інституту розвитку людини „Україна”
Жилюк С.І. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Коваль Г.П. - доктор педагогічних наук, професор РДГУ
Кралоук П.М. - доктор філософських наук, професор НУ „Острозька академія”
Круль П.Ф. - доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор ХДАК
Поніманська Т.І. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Постоловський Р.М. - кандидат історичних наук, професор РДГУ
Стоколос Н.Г. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Троян С.С. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Черніговець Т.І. - кандидат педагогічних наук, доцент РДГУ
Швецова-Водка Г.М. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Яремко-Супрун Н.О. - доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевський Р.А. - доктор філософських наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки
Брилін Б.А. - доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник – **проф. Виткалов В.Г.**

ISBN 978-966-8424-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 26.11.2010 р.)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 793.3-053.6

Савчин Л.М. – канд. іст. наук, проф. кафедри хореографії РДГУ

ТАНЦЮВАЛЬНИЙ ПРОСТІР У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ МОЛОДІ

Нині людство торує ходу свого соціокультурного розвитку на шлях, що пов'язується зі зрушеннями у динамічно змінюваному просторі, в якому мистецтво є вектором гуманістичних засад. Цей шлях призводить як до духовного очищення, так і виникнення новітніх пріоритетів у життєдіяльності як кожної особистості зокрема, так і суспільства загалом, а відтак і до дещо протилежних шляхів, які обирає молодь щодо власного функціонування в умовах соціальної нестабільності. Разом із тим і освітньо-культурна система не завжди враховує ці зміни з достатньою повнотою і тому молодь не встигає адаптуватися до сучасних змін.

Творча особистість складає національне надбання. У стані натхненної діяльності вона розкривається, реалізуючи власний потенціал, удосконалюючи сутність, а відтак, проявляючи одухотворену активність, створює новий простір особистісного існування. Саме особистість з'єднує усі ланки суспільного життя: мега-, макро-, мезо- і мікропростору, робить їх полем зовнішньої творчої активності, осередком розгортання внутрішніх потенцій. З огляду на зазначене, слід акцентувати площину проблем (економічного, духовного та екологічного змісту), взаємозв'язок та їх вирішення є підґрунтям творчої особистості.

Проблеми творення в мистецькому просторі засобами хореографічного мистецтва спонукають науковців досліджувати теоретичні та практичні аспекти у контексті сучасних реалій. Тому саме мистецтво покликане посилити як виразний стан душі, так і будь-яке соціальне явище. А танець дисциплінує людину у певній якості, здатен оновити її свідомість. Танець є однією із найдавніших форм самовираження людини, її потужного спектра почуттів та специфічним способом спілкування. В античній Греції вважали, що мистецтво, впливаючи на духовний світ людини, виховує її, виправляє її характер, формує її психологічний настрій – «етос». Тому система виховання у давні часи вибудовувалась на основі множинного спектра мистецтва (взаємодії гімнастики, хорового співу, інструментальної музики, образотворчого мистецтва, поезії та хореографії).

За Гельвецієм, у фізичній чуттєвості відкрите те єдине начало, необхідне для передумови моральності. Фізична чуттєвість – сама людина і джерело усього того, чим вона є. Тому знання людини ніколи не досягають більшого, ніж дають почуття. Усе, що недоступно почуттям, недосяжно для розуму.

Цінність і сила танцю полягають у тому, що фізичні, емоційні, інтелектуальні процеси у танці об'єднуються, а тіло стає не лише інструментом, водночас і творцем. Завдяки танцю, зміни у стані самопочуття людини приносять відчуття потужної сили, переконливого внутрішнього ядра, впевненості в моделі поведінки, що уможливило його дослідження культурологами, мистецтвознавцями, істориками, педагогами і психологами.

Так, філософію простору досліджує С.Гатальська; творча особистість є предметом вивчення А.Бодалева, І.Зязюна, Х.Елліса; внутрішні джерела життєдіяльності, творчості як духовної сутності саморозвитку розглядали М.Бердяєв, В.Соловйов. Стратегія життєдіяльності особистості та дослідження її простору у центрі уваги Є.Климова, І.Беха; підходи до вивчення особистості як суб'єкта власної життєтворчості (А.Адлер, Є.Головаха, К.Роджерс); цінність як моральна установка (У.Томас, Ф.Знанецький); людина, життя, краса, праця, спілкування, свобода, щастя, совість (А.Адлер, А.Ломакс).

Проблему впливу хореографічного мистецтва на особистість досліджували Л.Блок, Г.Боримська, В.Верховинець, В.Красовська, В.Купленник, Ю.Станішевський, В.Уральська, С.Худеков.

Вагоме надбання становлять монографії Ю.Станішевського, в яких предметом мистецтвознавчого наукового аналізу є проблеми синтезу класичного та народного танців у формуванні особистості.

Як вистояти творчій людині в умовах реалій сучасної конкуренції? Відповідь знаходиться в теоретичних дослідженнях концепції А.Адлера творчого «Я», згідно якої креативне «Я» і творча енергія, що є потужним потенціалом розвитку особистості, сприяє у набутті нею нової сутності існування, що спонукує до відповідної просторової моделі.

З огляду на це, поняття творчого «Я» у якості креативної сили особистості, чимало дослідників вважають вищим досягненням, а Адлера, як теоретика особистості. Адже завдяки творчому началу людина має можливість творити власну модель життя та простір, у якому життєтворчість удосконалюватиметься. Креативне «Я» відповідає за мету, визначає методи їх досягнення й, до певної міри, уможливує саморозвиток творчої особистості. А.Адлер переконує, що творче начало надає смисл будь-якому життю, у якій би формі занедбаності (моральної чи фізичної) воно не перебувало. Згідно ідеї креативного «Я» людина не лише формує власну особистість а й своє середовище.

Виявляючи креативне «Я» автор не заперечував впливу спадковості й оточення на формування особистості. У кожного індивіда персональні генетичні можливості та умови набуття соціального досвіду. Однак він вважав, що людина – не застигла сума складових із результатів дії спадковості і оточення. Адже спадковість лише наділяє її визначеними здібностями, а середовище сприяє набуттю вражень та осягнення життєдайних основ особистості. Такі здібності й досвід, а також інтерпретація життєтворчості виступає вервечкою, із компонентів якої складається ставлення до життя, що й визначає взаємозв'язок із простором. Концепція Адлера пояснює природу творчої сили, акцентуючи увагу на результатах еволюції креативного «Я». Проте Адлер не дає відповіді, де шукати джерела творчої сили людини, що надихає її розвиватися й чи є можливість для її синтетичного творення.

Визначаючи зону дослідження та пошук відповідей на означені запитання, слід звернути увагу на вивчення форм творчого самовираження й застосування цілісної потенції творчості в практиці життєтворення, тобто окреслити танцювальний простір у контексті реалій сьогодення. Переосмислюючи слова Ф.Достоевського про те, що краса врятує світ й спрямувавши у повсякденне русло втрачене значення самовираження чи то пак, поетичне осмислення повсякденності, аби життя наповнювалося барвами, радістю творення, слід звернутися до сили мистецтва, котре утверджує дійсність у всьому розмаїтті його форм. Одним із можливостей творити себе, удосконалювати власний простір, його проектуючи й надбудовуючи є танець. Імпровізуючи під музику, танцівник пізнає себе як джерело власних сил і творчих ресурсів, моделює внутрішні механізми активізації тіла і мобілізації їх відтворення. Танець є «зримою музикою», у якій звукові образи завжди сполучаються з пластичним жестом. Спорідненість цих процесуальних інтонаційно-виразних мистецтв, яку підкреслюють спільні для них характеристики (плавність, ритм та ін.), знайшло своє підтвердження в афоризмі Р.Вагнера: «Основа симфонії – танець» [4; 45].

Розробку теорії виразності рухливих навичок французьким педагогом Франсуа Дельсартом вважають наукою про виразність тіла. Ідеї Дельсарта знайшли своє використання у створенні сучасного руху в хореографії. Накреслена Дельсартом «Грамматика художнього жесту» стала використовуватись у фізичному вихованні при підготовці масових гімнастичних виступів, які виконувалися під музичний супровід. Адже танцівник, здебільшого, не думає про жодні закони, він діє (танцюючи) у відповідності з інтересами й тим самим формуєчи рисунок танцю. Потрапляючи на благодатний ґрунт, ідеєю танцю (виступає як мета) оволодіває аудиторія. Відтак, ідея – танець-танцівник-аудиторія формують обшир, який є ядром танцювального простору. Це провідна сторона однієї медалі. Проте, надзвичайно важливо, щоб танець, як складова творчої діяльності, відбувся в

принципі, оскільки танець є формою вираження емоцій і здатен відтворюватися в режимі фривольного ставлення до простору. Адже танець як метод пізнання, виховання, навчання не передбачає обов'язковості танцювати «правильно», тобто розмірковуючи про шлях самовираження; не професійному танцівникові важливо зробити перший крок (гурткова форма діяльності в освітніх та позашкільних закладах, установах культури та мистецтв). Відтак, саме у творчості зароджується й формується особливий взаємозв'язок розумових здібностей, інтелекту, моделі творчої потенції в мистецькій діяльності.

Оскільки основу духовності людини визначають творчо-естетичні фактори, тому орієнтація на творчість дозволяє сформувати яскраву, самобутню особистість. У площині зазначеного, слід виокремити танець, як провідний. Адже художній зміст танцю втілює роздуми та переживання про світ, дістає емоційне забарвлення і таким чином впливає на людину. Саме танцювальний простір виступає як середовище духовного, раціонального змісту, що впливає на емоційний стан душі, синтез якої позначається на багатстві почуттів, емоцій та переживань особистості, викликає асоціації, що мали місце в особистому житті. Розвиток емоційної та інтелектуальної сфер особистості сприяє формуванню соціальних цінностей, що активізують суспільно-громадську діяльність і виконання певних соціальних ролей. Тобто, танцювальний простір, формуючи внутрішній світ людини, водночас впливає на її поведінку. «Особистість не може бути детермінована – усе, що необхідно для її сходження, закладено в ній: творчість, свобода, любов» [2; 148].

Проблема вибору адекватних методів для вирішення просторових проблем у контексті сучасних реалій молоді передбачає розвинуте евристичне мислення, що забезпечує пошук та генерацію ідей на тлі конкретних творчих обставин. Адже сучасні умови життя вимагають від молоді не лише застосування набутих знань, але, виходячи із теоретичного досвіду, використовувати практичні здобутки у підготовці до конструктивного діалогу у соціумі. Танцювальний простір можна окреслити межею культурного та інформаційного співвідношення. Через те, що культура афішує лише частину суспільного життя, культурний простір слід розглядати як сферу, що знаходиться в багатомірному соціальному просторі. Отже, означена просторова модель має осібні межі і сумнівно, чи варто диктувати правила поширення її на суспільство. Інформаційно-культурний простір, чи, як зазначає С.Гатальська, полікультурний простір, є основним підмурівком соціальної інформації, чільна сутність якої міститься у знаннях, цінностях, регулятивах [3; 36-38]. Засади регулятивних центрів цінностей акумулюються в мистецькому середовищі. Відтак як вітчизняна, так і зарубіжна наука увагу зосереджують на проблемі особистісного потенціалу в хореографічному мистецтві. Англійський фізіолог і дослідник мистецтва Х.Елліс визначає танець як «явище, в якому все підпорядковане правилам ритму, метру і порядку, суворому дотриманню загальних законів форми і підпорядкованості частини цілості Всесвіту... Ми цілком праві, коли розглядаємо не тільки життя, але і увесь Всесвіт як танець» [6; 5]. В його визначенні виявлено закономірність законів танцю у просторі. Значення танцю, як стверджує автор, полягає в тому, що «це внутрішній і цілком визначений прояв загального ритму, того самого ритму, якому підпорядковується не тільки життя, але й Всесвіт, якщо, можна так іменувати суму тих космічних впливів, що доходять до нас».

Безумовно, форма людської діяльності моделює комунікативний простір на певних інваріантах функціонування поведінки. Так, танцювальний простір уможливорює зображення власних почуттів у взаємозв'язку із фізичним навантаженням та внутрішнім відчуттям партнерської взаємодії. Співіснуючи у творчій взаємодії (партнер, аудиторія, глядач) танцівник усвідомлює власні форми самовияву й пізнає протилежну модель поведінкової реакції, що є складовою творчої особистості. Здійснююча в танці координація рухів дозволяє танцівникам пережити стан «оволодіння ситуацією», зрозуміти власні можливості у керуванні своїми діями, наситивши їх значеннєвими смислами, що, реалізуючись у танці, стають ключем внутрішньої сили танцівника. У танцювальному просторі танцівник

координуючи власні бажання із настроєм та ритмом, проявляє уміння творити спільно з присутньою аудиторією, надихаючи її на творчу активність, виразником якої є сучасна інтерпретація життя. Адже взаємодіючи з довіллям танцівник захоплюється організацією діяльності у творчому форматі.

У контексті представленого дослідження є прийнятною позиція А.Ломакса, який вважає, що «танець, являє ескіз або модель життєво необхідного комунікативного зв'язку, оскільки завдяки йому сконцентровано у собі найбільш розповсюджені моторно-рухові зразки, які успішно використовувалися в житті більшістю людей певної культурної спільності» [7; 12]. Визначаючи танець як модель комунікативного зв'язку, А.Ломакс розкриває творчий потенціал танцю як потужного засобу спілкування між людьми.

Отже, моделюючи питання щодо умов існування танцювального простору, слід сформулювати основні компоненти, що розкриватимуть переваги використання танцю як форми розвитку творчої, креативної особистості:

1. Взаємодіючи в просторі танцівник захоплюється творчою організацією своєї діяльності. Єдність простору й відчуття танцю уможливорює інваріанти самореалізації особистості.

2. Розширюючи фізичні межі у танці, він домагається стану катарсису, виходячи за межі звичного, реального прояву. Усвідомлюючи в собі творця особистість засвоює предметне оточення творчої сили.

3. Танцюючи, особистість відчуває насолоду від процесу діяльності як результату власних зусиль, що посилює почуття значущості творчих можливостей.

4. Істина танцю передбачає побачити незриме – виразним, довершуючи внутрішній крок й благословляючи саме життя.

Танець як культурний феномен суспільства є частиною буття людини. Цей вид мистецтва є засобом людського самопізнання. Він сприяє збереженню, накопиченню і трансформуванню суспільного досвіду, спілкуванню та релаксації [4]. Отже, танець відображає дійсність у специфічній художній формі та передає почуття, думки, переживання людини за допомогою систематизованих виразних рухів, пов'язаних із певним ритмом у мистецтві, зосереджуючи відповідний акцент життя у просторі.

Міркуючи про природу людини, провідні науковці наголошують на провідній ідеї щодо творця власної долі. Потрапляючи на благодатний ґрунт, ідеї об'єднуються у взаємодії довкола мети у житті. Так, танцювальна імпровізація навчає експромту у життєтворчості, використовуючи максимальні можливості у реальному існуванні. Існуючи в часі, просторі, середовищі – особистість сама обирає партнера – з ким і який танець «танцювати» по життю. Адже танець є компонентом творчої особистості що відкриває горизонти інноваційної сутності життєтворчості у всеможливості самореалізації і змістового наповнення її власного простору [1; 112].

Джерельні приписи

1. *Адлер А.* Практика и теория индивидуальной психологии / Альфред Адлер. – М.: Фонд «За экономическую грамотность», 1995. – 220 с.
2. *Бердяев Н.* О рабстве и свободе человека / Николай Бердяев. – М.: Республика, 1995. – 375 с.
3. *Гатальська С.М.* Філософія культури / Світлана Гатальська. – К.: Либідь, 2005. – 328 с.
4. *Королева Э.А.* Танец, его происхождение и методы исследования (по работам зарубежных ученых XX века) / Элла Королева // Советская этнография. – 1975. – № 5. – С. 147-155.
5. *Лук А.И.* Психология творчества / А.Лук. – М.: Наука, 1976. – 128 с.
6. *Ellis H.* *The Dance of Life.* – N.Y., 1929. – P. 11.
7. *Lomax A.* Folk Song Style and Culture / A.Lomax. – Washington, 1968. – P. 223.

ЗМІСТ І ТОМУ

Постоловський Р.М. Українська культура в умовах сучасної вищої школи	3
Виткалов В.Г. Українська культура як об’єкт наукового дослідження	6
Розділ I.	
Культурна динаміка України у контексті глобалізаційних проблем	11
<i>Кліценко С.В.</i> «Західницькі» концепції розвитку української культури	11
<i>Михайлов В.О.</i> Постмодернізм у художньо-філософському просторі: концепції світосприйняття	17
<i>Парфенюк І.М.</i> Культурна глобалізація як феномен доби	21
<i>Лопатіна В.Р.</i> Проблеми історії української журналістики	24
<i>Герасимчук Л.М.</i> Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти	28
<i>Кулаковська В.В.</i> Формування бренду книговидавництва як одного з інструментів сучасної реклами книг в Україні	30
<i>Чудюк Г.М.</i> До проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді	34
<i>Жалко Т.Й.</i> Молодіжна субкультура: стиль життя чи криза суспільства (на прикладі неформального молодіжного об’єднання готів м. Луцька)	37
<i>Глазунова Т.В.</i> Сенс життя і проблеми духовності в контексті ціннісних орієнтацій молоді	41
<i>Петрушкевич А.В.</i> Концепт несвідомого в теорії культури: класичний психоаналіз	45
<i>Гуль М.М.</i> С.Гроф та проблема змінених станів свідомості	48
<i>Хилюк В.Л.</i> Молода людина на шляху самореалізації: ціннісні орієнтації	52
<i>Хомярчук А.П.</i> Національні цінності у формуванні духовності майбутніх педагогів у процесі художньо-трудової діяльності	55
<i>Савчин Л.М.</i> Танцювальний простір у контексті сучасних реалій молоді	58
<i>Бунечко А.В.</i> Використання сучасних інформаційних технологій збереження культурної спадщини	61
<i>Каплун О.О.</i> Музей історії південної залізниці: від створення до сьогодення	64
<i>Сажок О.В.</i> Формування та склад фонду бібліотеки Острозького Кирило-Мефодіївського братства (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)	66
<i>Смирнова Т.В.</i> Просвітницькі ідеї на Волині у першій чверті ХІХ ст.	70
<i>Ясінський М.М.</i> Українські етнічно-політичні клуби Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.	74
<i>Галамай О.М.</i> Бібліотечний фонд державного архіву Рівненської області	79
<i>Гузій Х.С.</i> Уляна Кравченко в культурному відродженні Галичини	83
<i>Лебедюк Є.Н.</i> Зародження п’ятидесятницького руху в Україні	85
<i>Кюнцлі Р.В.</i> Вітчизняна культура і виховна система українців Канади	90
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н.</i> Іслам і жінка (коранічні погляди на становище жінки в сім’ї та суспільстві)	93
<i>Кучина Н.І.</i> Імідж сучасного керівника	97

Розділ II.

Освіта і виховання як основа розвитку культури XXI століття	103
<i>Скнар О.І.</i> Сучасне студентство та нові підходи до його виховання	103
<i>Костюк Т.В.</i> Сутність інноваційних технологій вітчизняного освітнього процесу	107
<i>Мельничук С.Ф.</i> Мистецькі конкурси в РДГУ як засіб творчого росту студентства	111
<i>Білецька О.О.</i> Глобалізація як фактор становлення сучасної мовної культури	113
<i>Ніконенко Т.М.</i> Наукові принципи викладання культурологічних дисциплін	119
<i>Шендрюк Ю.</i> Суржик як атрибут культури мовлення та спілкування сучасної молоді	123
<i>Хандрук О.</i> Навчально-виховна система в діяльності Пласту	125
<i>Трофімюк О.</i> Родинне виховання як фактор соціалізації дітей із особливими потребами	130
<i>Грипич С.Н.</i> Дитяча література як засіб морального виховання та формування духовної культури дітей	133
<i>Авраменко С.М.</i> Специфіка регулятивної функції комунікативної категорії толерантності у міжособистісному та соціальному аспектах	136
<i>Мартинюк Т.А.</i> Вплив морально-етичних цінностей референтної групи на мотивацію підлітків до вживання психоактивних речовин	138
<i>Момотюк Л.С.</i> Формування вмінь педагогічного спілкування у студентів-інструменталістів у процесі професійної підготовки	141
<i>Лукач О.М.</i> Педагогічні умови виховання моральної культури у студентів педагогічних ВНЗ	145
<i>Чихурський А.С.</i> Функціональні зони та організація робочого місця в класі для художніх робіт	149
<i>Ліштван А.М.</i> Соціальні чинники гендерного виховання молодших школярів	151
<i>Водолазський Р.О.</i> Етнопсихологічні особливості в сучасних навчальних виданнях з української мови та літератури	156
<i>Андропова І.Ф.</i> Традиції мистецької освіти в Україні	160
<i>Стеблецька Г.Е.</i> Форми вивчення культурологічного матеріалу як засіб розвитку креативності майбутніх вчителів	164
<i>Ковальчук І.Л.</i> Роль українознавчої освіти у духовному відродженні нації періоду трансформації	169
<i>Китайчук Г.В.</i> Навчальна екскурсія як метод активізації навчально-виховного процесу	173
<i>Дука П.П.</i> Вокальні методики другої половини XX століття	177
<i>Артерчук Т.О.</i> Німецький досвід використання релігії у моральному вихованні школярів	179